

Književnost.

Dragotin Kette. **Poezije.** Druga, pomnožena in pregledana izdaja. S podobo pesnikovo, faksimilom njegovega rokopisa ter življenjepisnimi in književno-kritičnimi črticami. Uredil A. Aškerc. Ilustroval Maksim Gaspari. V Ljubljani 1907. Založil L. Schwentner. — Kette je bil brez dvoma najbolj talentirani lirik iz mlade generacije, a umrl je, preden se je mogel razviti in dozoreti. Med njegovimi pesmimi je mnogo lepih liričnih motivov, jezik kaže pravega pesnika, in žal nam je, ko čitamo te dijaške proizvode, da se ni ta duh mogel popolnoma razviti in razcvesti. V „Basnih in otroških pesmih“ kaže lep pripovedovalen dar; pod vplivom „Vrtčevega“ urednika je res zadel pravi ton mladinskega pisatelja. V „Pesnih“ je mnogo nedovršene, neopiljenega; dijaška nezrela ljubezen in gostilniško življenje silita preveč na dan, a vmes so nekateri pravi lirični biseri; če bi se bil pesnik dalje razvil, bi bil mnogo teh pesmi ali zavrgel ali pa predelal, kajti mnogokrat moti harmonijo kak nepoetičen

DRAGOTIN KETTE

glas, ki bi ga estetično izobražen okus opilil ali omilil. V „Sonetih“ se pesnik čisti in pospeva višje; tu je pokazal res izreden dar in spretno lahkoto pesniškega snovanja.

Aškerc je popisal pesnikovo kratko življenje in podal oceno njegovih pesmi. Nepotrebno je bilo, da je izkopal iz pozabljenosti nepremišljen dijaški pamflet, ki nima nobene pesniške cene in le kaže, kako kvarno vpliva pri nas na literarne talente ona gonja

proti katoliški misli, ki je zastrupila že marsikatero nadepolno mlado življenje.

Dr. Ivo Šorli: **Pot za razpotjem.** Roman. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg. Str. 172. — Šorli veruje v neko dogmo: Če hočeš biti čist, moraš iti skozi blato. Tudi v tem romanu morajo vsi junaki skozi blato, in sicer skozi jako debelo blato, in čudno: ko pridejo iz blata, so pa čisti! Ta dogma je pa tem neumestnejša tukaj, ker si je izbral pisatelj za junake duhovnike, ki jih pere v — blatu.

Osnovna misel Šorlijeva še ni tako napačna: On vidi v duhovniku res svečenika, ki je poklican, da vodi ljudstvo po veri do morale in kulture. A zmota njegova je v tem, da mora človek sam preizkusiti greh, če ga hoče spoznati in se ga dalje ogibati. Ne, bolje spozna bistvo greha oni, ki se je od početka zmagovalno boril proti njemu, nego oni, ki se mu je dal vjeti in si je dal razum potemniti, kajti to je ravno največje prokletstvo greha, da zaslepi svoje žrtve.

Šorli pa svojo misel jako nejasno izpeljuje. Kot ideal duhovnika postavi pred nas župnika Orla, ki je

že šel skozi blato in je zdaj miren, dostojanstven, molčeč in resen; ljudje se preplašeni poskrijejo pred njim, če gre skozi vas, otroci se umaknejo pred njim v hiše. „Tuintam je stopil kdo na cesto in, če je bilo še dovolj daleč, se je obrnil v čudni zadregi zopet nazaj; če pa že ni mogel več, se je zganil in potegnil klobuk plaho in spoštljivo z glave. In župnik je ozdravil kratko in resno ter šel dalje. Ko je bil pa že mimo, so prihajali zopet na prag in gledali za njim, kako je stopal tako visok in mogočen proti župnišču, in kako so odmevali njegovi koraki tako svečano med hišami.“

Tak je torej Šorlijev ideal duhovnika — nekaj strog janzenist ali jozefinec, kakršni so se našli še pred sto leti. Njegov Bog ni milosten, dobrotljiv, prizanesljiv, ampak je strašni Jehova, ogromen snežnik, in vrhovi gorâ so njegove pesti, s katerimi grozi človeštvu. Mladi kaplan Ribnik še ni prišel do takega ideala; zato ga pa Šorli pošlje v šolo greha, da ga „izčisti“ in ta šola je grda. Šorliju je „greh predpogoj inteligentnosti,“ in življenje se mora gnusiti po njegovi filozofiji onemu, ki hoče dospeti na pravo vzvišeno „pot za razpotjem“. Tudi politične boje je zapletel pisatelj v svoj roman, a tako nejasno, da res ne vemo, zakaj se pravzaprav boré. Družba malomestne inteligence je tudi v tem romanu jako izprijena; njena predstaviteljica je sodnikova žena, ki grdo vara svojega moža, in duhovnik, ki se jej vda, najde pri pisatelju strogo obsodbo: „Ni je gnusnejše stvari na svetu, nego je liberalen far“, in ni je za duhovnika klavrnejše slave, nego če ga hvalijo gospodje Peterlini in . . . naše dame“ (str. 156.). Družba, ki jo popisuje pisatelj, tudi opravičuje tako sodbo.

Obsojati pa moramo tisto brezobzirno nedelikatnost, s katero se popisuje nemoralnost. Ako pisatelja ne odvrta od takih grdih snovi moralni čut, ki si ga mora tudi realist ohraniti, bi mu moralo že estetiško čuvstvo povedati, kje je meja beletristične dostojnosti. Žal, da tega čuta za moralno lepoto pogrešamo, in zato v Šorlijevem romanu svetloba ne zakrije velikih, črnih peg, ki ga kazijo. Razpotje je tu, a prave poti ni izbral pisatelj, *Dr. E. L.*

Simon Gregorčič. **Življenjepis.** Spisal Anton Burger. 1907. Založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Založil Ignacij Gruntar. 102 strani. — Slovenci imamo sicer malo literarno-kritičnih del, vendar v onih, ki izidejo, smemo zahtevati, da so sedaj že nekoliko boljše, kot se je pričakovalo od kritike za časa slovenskega preporoda, ko se je vse križem samo hvalilo, ker je bilo narodno.

„Žurnalistika ni kritika“ in s tem načelom Arno Holza je naša knjiga ocenjena in karakterizirana. Knjižica naj bi skratka „dvigala srca kvišku“ (str. 4.) To načelo apriori pove, da je pisana s tendenco, in čitatelj je v neprijetnem položaju, da mora verjeti vse, kar sliši, a sam ne more videti ničesar. Stvar literarnega kritika je, da opredeli svoje gradivo in da skuša premostiti brezdnost, ki zevajo vanj, z mostički svoje bistroumnosti in s pripomočki, ki mu jih nudi literarno-historična metoda. In če hoče napisati kdo samo paneirikon z geslom „kvišku srcu“, naj stori to v govoru

ali pa v dnevnikih, knjige, ki so pri nas redke, pa naj bodo stvarne. Ne bavimo se natančno s knjigo stran za stranjo, preveč dela bi imeli s tem. G. Burgerju za v bodoče samo eno: Pisma se citirajo; sicer ne dvomimo o njegovi verodostojnosti, a neprijetno nas dirne, da so data tam navedena, kjer so malo važna, važna data si pa misli sam. Če ni Gregorčič skoro nikdar sam napisal dneva odpošiljatve, je to stvar kritika, da jih potom literarno-historičnih pripomočkov eruira.

Zakaj ni povedano (str. 19.) odkod ima gospod pisatelj data o odnošaju Gregorčiča do Brezovška? Sploh naj pa to mesto primerja vsak sam z dekretom (str. 22.), pa bo videl, da bi imel tu literaren publicist takoj priliko, da preišče stvar, in je ne le konstatira. „Čuti dečko, koliko sem nad tabo“ (str. 19.) se ne vjema s pohvalnim dekretom. „Secesijonistov“ (str. 61.) v literaturi ni, secesija in impresionizem v slikarstvu odgovarjata literarnemu simbolizmu.

Doba, ko se je trdilo, da napadi in ostre kritike škodujejo, je minula, in le strah površnosti in slabosti jo še pozna. Zakaj naj bi imeli vedno kadivnice v rokah? Dobri stvari najstrožji kritik le koristi. Ni moja stvar, da bi preiskaval, koliko so bile ocene dr. Mahnič v „Rimskem katoliku“ opravičene, koliko prestroge — samo sodba, da so te kritike „neizmerno oškodovale naše slovstvo“ (str. 92.) spada v dobo sentimentalnega malikovavstva. Glede političnega življenja pesnika v zadnjem času se lahko gospod pisatelj za drugo izdajo knjige objektivno informira, in zvedel bo, da Gregorčič ni bil slep, ampak je šel z duhom časa naprej. V koliko se vjema Gregorčičev: „Maščeval se ne bi nikoli nad nikomer, da bi mu škodovalo“ (str. 91.) in pa „Bolje je in raje vidim, da me ne obišče“ (str. 40.) s katerimi besedami je baje odbil obisk dr. Mahnič, ki je želel se z njim sprizniti, ne vem. Ali gospod pisatelj to odobrava ali ne, to bi nam moral povedati. Da je moral Gregorčič maševati pri zaprtih vratih, se je zgodilo le zato, da niso ljudje opuščali župnikovega glavnega cerkvenega opravila s pridigo zaradi Gregorčičeve „suhe“ maše brez propovedi, ker je bila krajša. Iz tega izvajati očitanja o kakem preganjanju, je pač smešno. Drugega ne bom preiskaval, kajti gradivo mi ni dostopno, in pisma brez dat, osebna oziroma ustna sporočila o tem in onem in le enostranske informacije tega ne zaslužijo.

Če je spis panegirikon, spada v liste, če pa naj bo kritično delo, je izgrešilo svoj cilj, kajti črevljar mora vedeti, da so mu za delo potrebna šila in kopita. Sicer trdi pisatelj prvo, (str. 4.) a zakaj se ni tega konsekvntno držal? Če je življenjepiš, zakaj potem mestoma nuditi več, če pa ni, zakaj bi Slovenci ne imeli potem temeljite razprave? *Adolf Robida.*

Zabavne knjižnice za slovensko mladino, ki jo urejuje in izdaja Anton Kosi, je izšel XIII. zvezek s kratkimi, primernimi sestavki.

Stališče Bleiweisovih „Novic“ glede književnega zedinjenja Slovanov. Priobčil Janko Lokar. V Ljubljani 1907. Natisnila Kleinmayr in Bamberg. — Pisatelj govori najprej o stališču „Novic“ glede enotnega pravopisa, potem nabira iz njih razne izjave glede jezikovnega zedinjenja Slovanov. Pisatelj zasleduje stališče „Novic“ do l. 1881., in sklepa slednjič:

„Kakor so prigovarjali nekateri Hrvati Gajevi „Danici“, da hoče napraviti iz njih Vlahe, da jih hoče pobežjati ali da se v nji vse meša in jezik samo kviri, tako so pazili tudi na Slovenskem mnogokateri na pisavo raznih listov in glasno oznanjali, da ne marajo nobene mešanice ali tujega narečja, ampak da hočejo ostati Slovenci. Vsi so sicer čutili potrebo sloge in vzajemnosti, bili so o nji prepričani, a niso znali, da zahtevajo velika dela velike žrtve, dasi so imeli v neposredni bližini, pri že omenjenih kajkavcih, krasen zgled požrtvovalnosti. In kakor se godi navadno ljudem, ki nosijo v srcu lepo idejo, a delajo proti nji, tako so čakali tudi Novičarji na čas, o katerem so vedeli, da ne pride, na dobo vseslovenskega jezika. Šli so celo dalje kot do sanj, ki bi se morda nazadnje dopolnile kot nekak čudež slovanske vzajemnosti, in govorili o neizvedljivi misli, o starem cerkvenoslovenskem jeziku kot vseslovenskem. Vendar so nas združile „Novice“ v pisavi s Čehi in Hrvati, kar jim moramo šteti v veliko zaslugo. Saj je znano, kako se je branil Prešeren do zadnjega gajice in da je bilo sredi minulega stoletja pri nas še precej separatistov, ki so bili proti češko-hrvaškemu črkopisu. V jezikovnem oziru sicer ni obveljalo načelo ilirizma, t. j. zgodovinsko slavno in zemljepisno razširjeno štokavsko narečje bodi književni jezik jugoslovanske narodne enote, a „Novice“ so združile kolikor toliko slovenska narečja v en sam slovstven jezik. To ni bilo tako lahko, ker je smatral vsak pisatelj in slovničar svoje narečje, oziroma svoje oblike za najpravičnejše ali vsaj najlepoglasnejše. Vrhutega so pripomogle, da se zavedajo Slovenci kot del velike, daleč razširjene slovanske družine. In ta zavest tvori tudi člen slovanske vzajemnosti.“

Pouk o latinski tretji sklanji v prvem in drugem razredu je naslov metodično-jezikoslovni razpravi dr. J. Gnidovca, ki jo objavlja II. izvestje knezoškofijske privatne gimnazije v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano.

P. Tom Burke. Značajna slika iz zgodovine cerkvene zgovornosti. Sestavil dr. Fr. Pernè. V Kranju 1907. Str. 34. — Iz dveh izvestij kranjske gimnazije je dr. Pernè dal ponatisniti življenjepiš slavnega irskega cerkvenega govornika P. Tom Burke. Ob koncu je dodal pisatelj tri odlomke iz govorov Burkovih kot zgled njegove zgovornosti

Znamenje štirih. Londonska povest. Angleški pisal A Conan Doyle. S pisateljevim dovoljenjem poslovenil D. B-t-n. Ljudska knjižnica. Prvi zvezek. 1906. Založila Katoliška Bukvarna v Ljubljani. Tisk Katoliške Tiskarne — Conan Doyle in Sherlock Holmes sta postali tipični imeni za novo vrsto romana —: za detektivni roman. Conan Doyle je ustvaril v tem žanru uprav nepresegljive vzore. Kakor je Karl May zanimal s svojimi potovalnimi romani, polnimi junaških dogodkov in zanimive etnografske vsebine, kakor je Jules Verne prirodoslovje beletristično uporabil in s svojo domišljijo upreza prirodne zakone, da mu vrše prave čudeže, tako se je Conan Doyle zamislil z vso bujnostjo svoje domišljije v delo detektiva, ki zasleduje skrivnostne dogodke po vseh temnih in zavutih kotih in potih velikega mesta. Z veliko bistrumnostjo proučuje neznatne malenkosti, da iz njih dela dalekosežne